

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้และปัจจัยที่ส่งผลต่อการทอดผ้าฝ้าย บ้านคอนหลวง หมู่ที่ 7 ตำบลแม่แรง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดลำพูน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิด

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้และการขัดเกลาทางสังคม

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน เช่น ข้อมูลประชากร อาณาเขต การคมนาคม เป็นต้น เพื่อนำไปวางแผนการเข้าถึงบุคคลและข้อมูลในชุมชน

แหล่งข้อมูลในชุมชน

บุคคลผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ประกอบไปด้วย

1. ผู้อาวุโสในชุมชน (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ได้แก่ พ่อหลวงปิ่น พ่อหนานชุม แม่หลวงผาย แม่หลวงน้อยให้เรื่องราวในอดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ประวัติความเป็นมาของชุมชน ศาสนา ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม รวมถึงความสัมพันธ์ในชุมชน

2. ผู้นำชุมชน กรรมการ อาสาสมัครหมู่บ้าน ได้แก่ พ่อหลวงสุธา (ผู้ใหญ่บ้าน) พ่ออุ้ยสิงห์(กรรมการวัด) หลงนิกร(ผู้ช่วยพ่อหลวง) หลงเดช(อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพทั่วไป ได้แก่ ที่ตั้ง อาณาเขต การคมนาคม ประชากร การศึกษา สาธารณสุข การเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจในชุมชน

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ป้านูญเมือง ป้าบัวเพชร ป้าจันทร์ดี แม่หลวงเครือ แม่หลวงจิ้น แม่หลวงผาย ป้านูญทอง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้หญิงที่มีบทบาทในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการทอผ้าฝ้ายในชุมชนบ้านคอนหลวง ซึ่งได้รับการถ่ายทอดความรู้การทอผ้ามาจากบุคคลในครอบครัว แล้วนำมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกกลุ่มทอผ้าในชุมชน โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านหัตถกรรมผ้าฝ้ายทอมือตั้งแต่การถ่ายทอดความรู้ในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลง และการถ่ายทอดความรู้ในช่วงการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ยุคที่การทอผ้าเป็นแบบการค้าแบบธุรกิจมากขึ้น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการทอผ้าของชุมชน ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกชุมชน

วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนด้วยตนเองโดยใช้วิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. การสังเกต ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกต 2 วิธีคือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

1.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมนี้ผู้วิจัยได้กระทำพร้อมๆ กับการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการไปด้วย เพื่อเป็นการสังเกตพฤติกรรมลักษณะท่าทาง ความรู้สึก ปฏิกริยาที่แสดงออกมาในขณะที่พูดและไม่พูด ของกลุ่มช่างทอผ้าผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตโดยการเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นประเพณี พิธีกรรม กิจกรรมที่สำคัญๆ ของชุมชนตามโอกาส ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และใช้โอกาสนี้ในการสังเกตพฤติกรรมและพูดคุยกับบุคคล/กลุ่มเป้าหมาย โดยไม่让他รู้ตัวว่ากำลังถูกสังเกตพฤติกรรมอยู่และผู้วิจัยเข้าร่วมเรียนรู้ในฐานะของคนร่วมทำกิจกรรม เพื่อให้ชาวบ้านยอมรับเรา ทำให้การพูดคุยซักถามเป็นไปอย่างธรรมชาติได้ทำให้ได้รับข้อมูลและความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับการทอผ้าเพิ่มเติมจากการสังเกตและสัมภาษณ์ในเวลาปกติ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้

1.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตที่ผู้วิจัยใช้ในระบะแรกๆ ของการเก็บข้อมูลในชุมชนและการทำงานภาคสนามในชุมชนในช่วงต่อๆ มา โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเดินไปพบปะพูดคุยสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน ขณะเดียวกันก็สังเกตลักษณะต่างๆ ไปของชุมชนด้วย ไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชุมชน วิถีชีวิตของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้ง

การสังเกตการณ์ทอผ้าตามบ้านหรือกลุ่มต่างๆ โดยผู้วิจัยจะทำการติดตามข้อมูลการประชุมหรือรวมกลุ่มของเครือข่ายช่างทอผ้าฝ้ายหลังจากนั้นผู้วิจัยจึงติดตามไปสังเกต การสังเกตผู้วิจัยได้ทำการสังเกตกิจกรรมทุกส่วน ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกิจกรรม และการประชุม เช่น ปัญหาที่กลุ่มผู้ทอกำลังประสบอยู่ การขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของทางรัฐ เทคนิคและรูปแบบการทอใหม่ๆ เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ มีการกำหนดประเด็นคำถามที่ครอบคลุมประเด็นเนื้อหาและใช้คำถามแบบปลายเปิด การสัมภาษณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากผู้วิจัยได้เข้าไปสู่ชุมชน และได้สร้างความคุ้นเคยกับชาวบ้านและแหล่งข้อมูลแล้ว เป็นการสัมภาษณ์ที่มีความยืดหยุ่น มีการพูดคุยกันอย่างเรียบง่าย ไม่เคร่งครัดในขั้นตอนและการลำดับคำถาม เป็นการไม่สร้างความรู้สึกละอายระหว่างการสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่เป็นการสัมภาษณ์ในเรื่องทั่วไป เกี่ยวกับการทอผ้าในอดีตจนถึงปัจจุบัน ประวัติความเป็นมาของผู้ถูกสัมภาษณ์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าทอในปัจจุบันโดยผู้ถูกสัมภาษณ์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าทอในปัจจุบันโดยผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการเล่าเรื่องของตนเองได้อย่างไม่จำกัด ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ในลักษณะนี้ในช่วงแรกของการวิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ช่างทอผ้าเพื่อให้ผู้วิจัยและผู้ถูกสัมภาษณ์มีความคุ้นเคยและสนิทสนมกันได้เร็วขึ้น และนำไปสู่การสัมภาษณ์ข้อมูลในระดับลึกต่อไป

การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ที่ใช้คำถามแบบปลายเปิดนี้ผู้วิจัยยังนำไปใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ในเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับการทอผ้าฝ้ายของชุมชน เพื่อให้ทราบถึงความคิดและเหตุผลในเรื่องการทอผ้าของแต่ละบุคคล ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ส่วนหนึ่งนำมาตรวจสอบกับประเด็นหัวข้อในการวิจัย เป็นต้น

3. การสนทนากลุ่ม เป็นวิธีหนึ่งที่ผู้วิจัยใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและคำตอบจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม เป็นประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ประวัติความเป็นมาของชุมชน ศาสนา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม การประกอบอาชีพ สภาพเศรษฐกิจของชุมชน การศึกษา สาธารณสุข การเมืองการปกครองและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านหัตถกรรมทอผ้าฝ้ายนับตั้งแต่การถ่ายทอดความรู้ในยุคโบราณ จนกระทั่งถึงในยุคที่การทอผ้าฝ้ายมีการเปลี่ยนแปลง เป็นการทอผ้าเชิงธุรกิจโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่ กลุ่มผู้หญิงที่มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ในการทอผ้าในชุมชนโดยเน้นเรื่องการทอผ้า การอบรมสั่งสอนบุตรหลาน ญาติ พี่น้อง หรือการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างแม่บ้านด้วยกันในเรื่องการทอผ้า รวมทั้งสอบถามรายละเอียดในการถ่ายทอดความรู้ในด้านการทอผ้าฝ้าย ในช่วงท้ายของการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล สำหรับประเด็นที่กำหนดไว้

เป็นการสนทนาแบบเป็นกันเอง นอกจากนี้ยังรวมไปถึงปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ทั้งปัจจัยภายในชุมชนและปัจจัยภายนอกชุมชน เป็นการพูดคุยที่ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางของคำถามไว้ล่วงหน้าเป็นหัวข้อกว้างๆ ตามกรอบที่ศึกษาเป็นคำถามในลักษณะปลายเปิด โดยทำเวทีให้มีบรรยากาศเป็นกันเองมากที่สุด เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย ดังนั้นเพื่อให้ผู้เข้าร่วมวงสนทนาได้แสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และบรรยากาศให้เป็นกันเองมากที่สุด ผู้วิจัยมีการถามคำถามสอดแทรกเข้าไปในกลุ่มสนทนาตามจังหวะที่เหมาะสมอยู่เป็นระยะ และคอยดูแลอารมณ์ของผู้ร่วมวงสนทนาควบคู่กันอย่างไม่เป็นทางการจนเกินไปนัก

4. การบันทึกข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้วิธีการบันทึกข้อมูลแบบย่อในประเด็นใหญ่ๆ ที่น่าสนใจ ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่มย่อย สำหรับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ใช้วิธีบันทึกแบบย่อหลังจากเก็บข้อมูลในแต่ละครั้งเสร็จ ผู้วิจัยได้นำบันทึกย่อเหล่านั้นมาเรียบเรียงขยายความมากขึ้น เพื่อเป็นการตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลและทำการวิเคราะห์หาคำตอบไปด้วย ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงข้อบกพร่องของแนวคำถาม การตกหล่นของข้อมูล เพื่อนำไปสู่การกำหนดทิศทางและวางแผนการเก็บข้อมูลที่ยังไม่ครบถ้วนเพื่อนำไปสู่การเก็บข้อมูลในครั้งต่อไปได้

การเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชน

โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ในช่วงแรกผู้วิจัยใช้เวลาในการเข้าไปศึกษาภายในชุมชนซึ่งเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2549 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2550 โดยระยะแรกผู้วิจัยได้มีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่บ้านดอนหลวงเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย เมื่อเข้าชุมชนจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน สืบหาข้อมูลทางกายภาพของชุมชนจากการเดินสำรวจพร้อมทั้งหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้า และข้อมูลบางส่วนที่เป็นพื้นฐานและบริบทของชุมชน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แจ้งสถานภาพของผู้วิจัยให้กับผู้นำชุมชนและผู้ที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับการวิจัยในชุมชนให้รับทราบ เป็นการสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกันให้มากยิ่งขึ้น โดยการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปในชุมชนอย่างสม่ำเสมอในลักษณะของการไปเยี่ยมเยือน ไปนั่งพูดคุยสนทนาในเรื่องต่างๆ ไป ซึ่งพยายามให้เป็นธรรมชาติและสร้างความคุ้นเคย

ช่วงที่สอง เป็นการเข้าศึกษาข้อมูลต่างๆ ไปเกี่ยวกับการทอผ้า วิธีการทอผ้า กระบวนการถ่ายทอด เป็นต้น ลักษณะของการพูดคุย สัมภาษณ์ กับช่างทอผ้าเป็นรายบุคคลตามบ้านของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน อาศัยโอกาสและช่วงเวลาที่ว่างจากการงานแล้ว การพูดคุย

สัมภาษณ์กับช่างทอผ้าแต่ละคนนั้นจะเป็นการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ใช้เวลาในแต่ละครั้งประมาณ 1 – 2 ชั่วโมง โดยเรื่องที่ทำให้การสัมภาษณ์กับช่างทอผ้าจะเป็นคำถามในลักษณะเดียวกันทั้งหมด

ช่วงที่สาม เป็นช่วงสุดท้ายในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เริ่มเรียบเรียงข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น การสัมภาษณ์ข้อมูลในช่วงนี้จะเจาะลึกมากขึ้นกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก การวิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ขาดหายไป เมื่อได้ข้อมูลในประเด็นต่างๆ ครบถ้วนและถูกต้องแล้ว จึงทำการวิเคราะห์และสรุปผล แล้วจึงทำการเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยต่อไป

2. การหาบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก ในระหว่างการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านนั้น ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจากคำแนะนำของชาวบ้านด้วยกันเองว่าใครรู้เรื่องเกี่ยวกับข้อมูลที่ต้องการบ้าง ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับเก็บข้อมูลในประเด็นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน ศาสนา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเป็นกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน เป็นผู้รู้เรื่องราวในอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างดี และประเด็นเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพทั่วไป ได้แก่ ที่ตั้ง อาณาเขต คมนาคม ประชากร การศึกษา สาธารณสุข การเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเป็นกลุ่มผู้นำทางการ กรรมการ และอาสาสมัครหมู่บ้าน เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้เป็นอย่างดี รวมทั้งประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการทอผ้าของชุมชนนับตั้งแต่การถ่ายทอดความรู้ในยุคดั้งเดิมจนถึงการถ่ายทอดความรู้การทอผ้าในยุคการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังรวมไปถึงปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการทอผ้าของชุมชน ได้แก่ ปัจจัยภายในชุมชน และ ปัจจัยภายนอกชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชน

- ข้อมูลบริบทชุมชน ทางด้านลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชุมชน เช่น ที่ตั้ง อาณาเขต คมนาคม ประชากร ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้เทคนิคการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการศึกษาชุมชน โดยผู้วิจัยเลือกตัวแทนชาวบ้านมา 10 คน เพื่อให้ข้อมูล สำหรับการเก็บข้อมูลทุติยภูมินั้น ได้มีการศึกษาข้อมูลจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) จากเทศบาลตำบลแม่แรง และได้สัมภาษณ์พูดคุยกับชาวบ้านเพิ่มเติมทำให้ทราบข้อมูลพื้นฐานที่ช่วยให้เข้าใจชุมชนเกี่ยวกับวิถีชีวิตในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา สาธารณสุข การเมือง การปกครอง สภาพเศรษฐกิจของชุมชน เช่น อาชีพ รายได้ เป็นต้น หลังจากที่ได้ข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิแล้ว ผู้วิจัยนำมารวบรวม เรียบเรียง จัดหมวดหมู่ แล้วตรวจสอบวิเคราะห์

ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล เมื่อข้อมูลตรงจุดไหนขาดตกบกพร่องและไม่ครบถ้วนก็จะมีวางแผนการเก็บข้อมูลเหล่านั้น เพื่อที่จะได้เข้าไปเก็บข้อมูลในครั้งต่อไป

- ข้อมูลด้านประวัติความเป็นมาของชุมชน ศาสนา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้รับการแนะนำจากชาวบ้านเกี่ยวกับผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเหล่านี้ได้ โดยแนะนำให้เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน ได้แก่ พ่อหลวง ปิ่น พ่อหนานชุม แม่หลวงผาย แม่หลวงน้อย เนื่องจากเป็นผู้ที่รู้เรื่องราวและวิถีชีวิตในอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างดี ทำให้สามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตต่างๆ ของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้วิจัยมีการพูดคุยและสัมภาษณ์กลุ่มผู้อาวุโส โดยเริ่มจากการพูดคุยสัมภาษณ์รายบุคคล และพูดคุยอย่างเป็นกันเองเหมือนลูกหลานเข้าไปเยี่ยมเยียนพูดคุย เมื่อได้ข้อมูลก็นำมารวบรวม เรียบเรียง จัดหมวดหมู่ และตรวจสอบวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด

- ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านหัตถกรรมผ้าฝ้ายทอมือ ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มกับผู้เข้าร่วมสนทนาประกอบด้วย ป้าบุญเมือง ป้าบัวเพชร ป้าจันทร์ดี แม่หลวงเครือ แม่หลวงจิ้น จัดการสนทนาที่บ้านของป้าบัวเพชรซึ่งเป็นสถานที่รวมกลุ่มทอผ้าฝ้ายของชุมชน ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นที่สนทนาไว้ก่อนแล้ว เช่น การทอผ้าในปัจจุบันเป็นอย่างไร เปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหน การถ่ายทอดให้กับสมาชิกกลุ่มทอผ้าเป็นอย่างไร ใช้วิธีการอย่างไรบ้าง ความต้องการใช้ผ้าฝ้ายทอมือของคนในชุมชนและภายนอกชุมชนเป็นอย่างไร มีหน่วยงานใดบ้างที่เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุน เป็นต้น เมื่อเริ่มการสนทนา ผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการตามประเด็นที่ตั้งไว้ โดยสนทนาทีละประเด็นจนครบ ในระหว่างที่สนทนาหากมีการติดขัดหรือหยุดพูด ผู้วิจัยได้พยายามกระตุ้นให้เกิดการสนทนาต่อ เช่น มีการตั้งคำถามหรือตั้งประเด็นขึ้นมาพูดคุย บรรยายภาคในการพูดคุยไม่ตึงเครียด ทุกคนคุยกันแบบสบายๆ สนุกสนาน ในการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกข้อมูลด้วยทุกครั้ง

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เวลาเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนจนครบทุกประเด็น จากนั้นได้ทำการตรวจสอบตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือมีความถูกต้อง และมีความครบถ้วน โดยการตรวจสอบทั้งเวลา สถานที่ และบุคคล ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลทั่วไป พร้อมทั้งได้สังเกตพฤติกรรมของแต่ละคนไปด้วย ในช่วงเวลาของการพูดคุย และสังเกตพฤติกรรมในช่วงเวลาอื่นที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ซึ่งเป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้ข้อมูลมีความชัดเจนและได้ข้อมูลที่เป็นจริงตรงตามขอบเขตเนื้อหา

และวัตถุประสงค์ ดังนั้นเมื่อออกเก็บข้อมูลแต่ละครั้งผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการตรวจสอบข้อมูลแต่ละแห่งว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ และข้อมูลที่ได้มาสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยเพียงพอหรือไม่ ถ้ายังไม่พอก็กลับไปวางแผนและกำหนดประเด็นคำถามเพิ่มเติมเพื่อตอบวัตถุประสงค์ แล้วดำเนินการเก็บข้อมูลต่อไปจนข้อมูลถูกต้องครบถ้วน จึงทำการวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่งจนสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ก่อนนำมาเสนอเป็นรายงานการวิจัยต่อไป นอกจากนี้มีการให้ผู้รู้ในชุมชนร่วมตรวจสอบข้อมูลกับผู้วิจัยด้วย รวมถึงมีการตรวจสอบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลในส่วนต่างๆ เพื่อความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากตรวจสอบข้อมูลครบถ้วนทุกประเด็นและมีความสมบูรณ์แล้วมาทำการวิเคราะห์ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงปัจจัยที่สนับสนุนจากนั้นผู้วิจัยจึงได้แยกแยะข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ให้เป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่กำหนดไว้ จากนั้นได้นำเสนอผลการวิจัยโดยการบรรยายและการสรุปเชิงวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยที่กำหนดไว้